

De Zeilwagen van Simon Stevin door W. A. P. Smit

Als wij lezen van Simon Stevin, dan denken wij als Nederlanders in de allereerste plaats aan den zeilwagen, waarmede hij omstreeks 1600 in gezelschap van Prins Maurits langs de kust heeft gereden van Scheveningen tot Petten.

Minder bekend is echter, dat deze geleerde, die in 1548 te Brugge werd geboren, vooral heeft uitgeblonken op het gebied der wiskunde. Hij was dan ook uitgekozen tot leermeester van Prins Maurits, wien hij onderricht gaf in de wiskunde en in wiens onmiddellijke nabijheid hij steeds verbleef als Kwartiermeester-Generaal van het leger.

Bovendien was hij benoemd tot opzichter van 's lands waterbouwkundige werken. Hij was het ook die in 1586 wees op een decimaalstelsel voor munten en toen Prins Maurits zich eens bij hem beklaagde over de onduidelijkheid van eenige rekeningen, ried Stevin hem aan het Italiaansch boekhouden, dat voor het eerst in het einde van de 15de eeuw was toegepast, bij het beheer der Domeinen in te voeren.

Maurits bestudeerde eerst het stelsel zelf en richtte er vervolgens zijn eigen boekhouding naar in.

Maar zooals het meer gaat, al deze nuttige dingen en al zijn geleerdheid zouden hem nooit de populariteit hebben geschonken, die hij verkreeg door den zeilwagen, dien het volk met eigen oogen kon aanschouwen.

In 1612 verschenen voor zoover bekend, voor het eerst afbeeldingen van den zeilwagen in drie bladen, een groote met twee en een kleine wagen met één mast.

De beschrijving was in het Fransch, Latijn en Hollandsch. In de Hollandsche kunnen wij o.a. het volgende lezen:

„Daer is een Zee-dorp dicht by den Haghe, genaemt Schevelingen, alwaer deze Wagen gereet stondt op de Zee-strandt, verwachtende met eene Zuyd-ooste windt d'aenkomste van den weytvermaerden en Doorluchtighen Graef 'Maurits van Nassou, dewelcke aldaer eyndelyck quam, vergeselschapt met de Broeder van den Coningk van Denemarcken en Graef Hendrick van Nassouw, met noch eenighe andere Hoogduytsche Heeren.

Houdt het my ten goede, dat ick niet eerst voor al en noeme Monsieur de Busenval, Ambassadeur van den Alder-Christelycksten Coninck van Vranckrijck, aen de Heere Staten van Hollandt weet dat wy hier in Holland schrijven alwaer sijn Excellencie den voortocht heeft; maer om my niet te moeyen met de saken van precedentie ofte preferentie (daer ick noyt op gestudeert en hebbe) sal ick in mijn voornemen voort-varen. Aldaer waren nevens eenighe Engelsche Heeren, oock den Admirante van Arragon, gevangen in den slach by Nieupoort, waer by licht af te meten is, hoe redelijck en mededogent de H. H. Staten haere gevangenen tracteerden, in somma, daer waeren op de Wintwagen, in alles 28 Persoonen.

Sy verkooren tot dit werck een Zuyd-ooste wind; en traden op de Wagen aan den strand, daer de Zee ons vant Coninckrijk Engeland is scheidende: voor het Dorp Schevelingen, ongheyaer een mijl weeghs van den Haeghe ofte 't Hof van Hollandt leggende, geseten sijnde, nam sijn Excel. het Roer in de hand, en vierden het Zeyl; met soo dreefde de wint de Wagen met sulcken snelligheyt voort, dat het niet schreep te hooren, maer te vliegen en nauwliks had men het gesien of datelijck was het weer uit het oog. Ende in corten tijdt

voor het oude Dorp Catwijck alsoo genoemt van de Cattt ofte de oude Hessische volkeren, van waer het schijnt wy onse afkomste moeten gehad hebben: aldaer ligt ook het oude verdroncken Casteel, by de Hollanders geheeten het Huys te Britten. Korts daer aen quam hy tot Noordwijck, de geboorteplaetse der 2 beroemde Poëten onder de geleerden bekend met de naem van Dousa, daer nae tot Santvoort, van daer tot Wijck op Zee, ende soo voort tot Egmond op Zee, een Zeedorp, alsoo genoemt van hun weyt-beroemde Landts-heeren de Graven van Egmond.

Eyndelijck quam de Wagen aen de plaets het Hondsbosch geheeten, alwaer de Zee sulcken geruys maecte, dat het niet te geloven en waer, soo de ondervindinge daarvan geen blyck en dede. Doch is nu ter tijdt verlaten, en met een swaren vlacken Sand-dijck de Zee afgekeert, tot behoudenis van Hollandt. Aldaer ten eynde light het

Dorp Petten, alwaer men kleyne, doch seer delectate Mosseltjes vindt. Ende ter rechterhand dichte by, light de Syp, een Landt, de zee ontveldicht en met dijcken bewaert. Niet verre van daer volghen de Dorpen het Ooge, ende Huysduynen. Tot Petten voornoemt daer bleef de wagen, haer loop voleyndicht hebbende, zijnde een spatium van 14 Mijlen weegs, welcke wech desen Land-looper ofte Wintwagen in twee uren afgelopen heeft. En 'k en weet niet, of een Roof-vogel naer syn aes vliegende, snellicker soude kunnen voortschieten, als dese Waghen dede.

De Paerden die te post de Waegen volgen wilden,

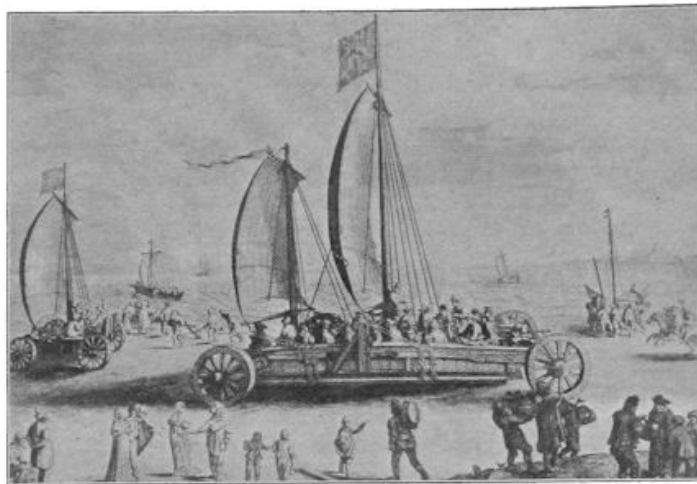
schooten te cort; de Postillion des wints dreef denselven met sulcken geweld voort, dat het 's menschen ooghe ontgingh. Eenmael, tot kortswijl, en om den Heeren een pots te doen, stierde sijn Excellentie de Wagen in Zee, waerover vele sich dapper ontsetteden; maer subijt het roer gewent sijnde, quam de Wagen weer op strandt en vloot sijn oude kours. Soo dat de toesienders op strandt en insonderhey die onverwacht dit doen saghen, kosten hun ooghen qualijck geloof geven, soo vloogh de Waghen hun voorby."

Ook Hugo de Groot, die de reis meemaakte, heeft er een paar verzen in het Latijn en in het Hollandsch aan gewijd.

Toch schijnt de uitvinding in de practijk niet veel opgang te hebben gemaakt. Wel werd er nu en dan een pleziertochtje mee gedaan en o.a. werd in 1790 bij gelegenheid van het huwelijk van Prinses Frederika met den Erfprins van Brunswijk—Wolfenbittel nog een tocht ondernomen, maar deze mislukte door onbekwaamheid van den stuurman.

In 1802 moet nog een van de zeilwagens te Scheveningen te zien geweest zijn, maar alles wijst er op dat een tocht met den wagen meer als liefhebberij moet worden opgevat dan wel om het practisch gebruik, dat hiervan voor geregeld vervoer kon worden gemaakt.

Wat zou de oude verhaler er wel van gezegd hebben, als men hem had verteld, dat driehonderd jaar later langs de Scheveningsche boulevards wagens zouden gaan nog veel sneller dan die windwagens en zonder dat de wind postiljon behoefde te zijn? Maar dit staat wel vast: onze kranige prins Maurits, die, zooals uit het besturen van den „windwagen" blijkt, een sportief heer was, zou zeker z'n best doen, den snelsten renwagen in zijn bezit te krijgen.

De Zeilwagen van Simon Stevin.